

RAZISKAVE IN ŠTUDIJE 90

SADNI IZBOR

ZA SLOVENIJO

2014

Kmetijski inštitut Slovenije
Agricultural institute of Slovenia

Sadni izbor za Slovenijo 2014

Boštjan GODEC

Metka HUDINA

Valentina USENIK

Darinka KORON

Anita SOLAR

Viljanka VESEL

Matej STOPAR

Ljubljana 2015

Fotografije v knjigi so prispevali :

- Boštjan Godec (zonga, gaia, gemini, civren, smeralda, modi, isaaq, karneval, fujion, starcats)
- Metka Hudina (laura, amiga, maria lucia, silver giant)
- Valentina Usenik (grace star, black star, merchant, axel, topfirst, valjevka, plumtastic, jojo, ninfa, bora, bergeron)
- Darinka Koron (joly, honeoye, dely, sonata, mara des bois, himbo top, amira, aurora, chandler, ozarkblue, darrow)
- Anita Solar (sava, krka, marigoule)
- Barbara Ambrožič Turk (rojo brillante, triumph)
- internetni vir (merkur, pisana, tomcot, laetitia, capri, charlotte)

Izdal in založil

KMETIJSKI INŠTITUT SLOVENIJE

Ljubljana, Hacquetova ulica 17

Direktor izr. prof. dr. Andrej SIMONČIČ

Urednica zbirke Lili MARINČEK

Tisk Birografika Bori, Ljubljana

Naklada 300 izvodov

Nobenega dela te knjige ni dovoljeno ponatisniti ali reproducirati s kakršnimikoli sredstvi brez pisnega dovoljenja založnika.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

634.10/.7(497.4)

631.526.3:634.10/.7(497.4)

SADNI izbor za Slovenijo 2014 / Boštjan Godec ... [et al.] ; [fotografije v knjigi so prispevali Boštjan Godec ... et al.]. - Ljubljana : Kmetijski inštitut Slovenije, 2015. - (Raziskave in študije / Kmetijski inštitut Slovenije ; 90)

ISBN 978-961-6505-73-4

1. Godec, Boštjan, 1968-

279708672

Pričujoča publikacija je rezultat dela v okviru strokovne naloge "Posebno preizkušanje sort sadnih rastlin". Naročnik in financer te naloge je Ministrstvo za kmetijstvo Republike Slovenije, koordinator in nosilec je Kmetijski inštitut Slovenije. Rezultati preizkušanja sort sadnih rastlin v naših pedoklimatskih razmerah so osnova za oblikovanje sortnih priporočil. Ta podajamo v obliki sadnih izborov. Njihove revizije oz. preglede opravljamo vsaka štiri leta. Preizkušanje sort sadnih rastlin znotraj omenjene strokovne naloge poteka za naše gospodarsko najpomembnejše sadne vrste. V nadaljevanju so te skupaj z njihovimi odgovornimi nosilci preizkušanja tudi našete.

Boštjan Godec, univ. dipl. inž. agr. (KIS) – jablana

dr. Metka Hudina (BF) – hruška, breskev, nektarina

dr. Valentina Usenik (BF) – češnja, sliva, marelica

dr. Darinka Koron (KIS) – jagoda, malina, ameriška borovnica

dr. Anita Solar (BF) – oreh, leska, kostanj

mag. Viljanka Vesel (KGZS) – oljka

dr. Matej Stopar (KIS) – kaki

KIS - Kmetijski inštitut Slovenije

BF – Biotehniška fakulteta (UL)

KGZS – Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Vsebina	Stran
1 Novi sadni izbor	7
2 Sadni izbor po sadnih vrstah.....	8
Jablana (<i>Malus x domestica</i>)	8
Hruška (<i>Pyrus communis</i>).....	22
Azijska hruška ali nashi (<i>Pyrus pyrifolia</i>).....	23
Kutina (<i>Cydonia oblonga</i>).....	23
Breskev (<i>Prunus persica</i>)	24
Nektarina (<i>Prunus persica</i>)	25
Češnja (<i>Prunus avium</i>)	29
Višnja (<i>Prunus cerasus</i>)	34
Sliva (<i>Prunus domestica</i>)	35
Marelica (<i>Prunus armeniaca</i>)	40
Jagoda (<i>Fragaria x ananassa</i>)	44
Malina (<i>Rubus idaeus</i>)	51
Robida (<i>Rubus fruticosus</i>)	53
Robida x malina (<i>Rubus fruticosus x Rubus idaeus</i>)	53

Rdeči ribez (<i>Ribes rubrum</i>)	53
Črni ribez (<i>Ribes nigrum</i>)	53
Kosmulja (<i>Ribes grossularia</i>)	53
Črni ribez x kosmulja (<i>Ribes nigrum</i> x <i>Ribes grossularia</i>)	53
Ameriška borovnica (<i>Vaccinium corymbosum</i>)	54
Bezeg (<i>Sambucus nigra</i>)	58
Oreh (<i>Juglans regia</i>)	59
Leska (<i>Corylus avellana</i>)	63
Kostanj (<i>Castanea sativa</i>)	65
Mandelj (<i>Prunus dulcis</i>)	66
Oljka (<i>Olea europaea</i>)	67
Kaki (<i>Diospyros kaki</i>)	69
Figa (<i>Ficus carica</i>)	72
Kivi (<i>Actinidia deliciosa</i>)	73

NOVEMU SADNEMU IZBORU NA POT

Pred vami je nov sadni izbor (Sadni izbor za Slovenijo 2014). Sadni izbor še naprej ostaja priporočilo sadjarske stroke, katere sorte sadnih rastlin saditi v pridelovalnih razmerah naše države. Bodisi v več-hektarski sadovnjak intenzivne pridelave ali pa v domači vrt samooskrbnega značaja.

S sadnim izborom želimo združiti dve na videz nasprotujoči si tendenci. Ob hkratnem ohranjanju pestrosti in raznolikosti v sortnih priporočilih želimo s sadnim izborom pridelovalce tudi usmerjati k sajenju predvsem tistih sort, ki so trenutno najboljše. Ob upoštevanju obojega se hitro znajdemo v dilemi, ki sadni izbor spremlja od vsega začetka. Dati prednost pestrosti oblik, barv in okusov ali dati prednost ekonomsko donosnejši mono-sortnosti v pridelavi?

Za razvoj sadjarstva na slovenskem je bila velikega pomena postavitev prvih sadnih drevesnic pri nas v začetku 19. stoletja (Ljubljana, 1824). Hkrati s povečevanjem števila sadik sadnega drevja smo pridobivali številne tuje sorte. Govorimo o obdobju pomološke usmeritve ter s tem zbirateljstva oz. kolekcioniranja sort sadnih rastlin. To je svoj vrh doseglo konec 19. stoletja, ko je pri načrtovanju sadnih vrtov veljala miselnost "kolikor dreves toliko sort". Šele tržna usmerjenost nekaterih sadjarjev je vodila v ožjenje sortimenta. Izbirali so tiste sorte, po katerih je bilo povpraševanje na trgu največje ter so hkrati ustrezale našim naravnim razmeram. Martin Humek, višji sadjarski v Ljubljani, je v uvodu Sadnega izbora za Slovenijo v besedi in sliki, 1928, med drugim zapisal:

"Kdor sadjari v količkah večjem obsegu za prodaj, naj se posebno varuje mnogih sort – tega poglavitnega greha naših sadjarjev. Svetovna sadna trgovina na veliko vpoštevata le take sorte, ki jih pridelujemo v velikih množinah, s katerimi zalaga sadni vrt. Te najlažje in tudi najbolj prodamo, pa tudi najmanjše stroške imamo s pridelovanjem tako enotnega sadja."

Ohranjanje zlate sredine med obema »skrajnostima« je naš skupni cilj. Običajno je srednja pot prava. Kot v življenju, tako tudi pri oblikovanju sadnega izbora.

Boštjan Godec, univ. dipl. inž. agr.

Koordinator strokovne naloge
Posebno preizkušanje sort sadnih rastlin

1 NOVI SADNI IZBOR

Novih sort sadnega izbora je 47. Največ novo vključenih sort v sadni izbor je pri jablani (11), jagodi (8) ter marelici (5). Pri nekaterih sadnih vrstah je prišlo zgolj do premestitve nekaterih sort iz seznama A v seznam B oz. obratno. Razlogi za vključitev nove sorte v sadni izbor so v največji meri posledica dobrih izkušenj s sorto v fazi preizkušanja v naših pedoklimatskih razmerah. Pomembno vlogo ima pri vključitvi nove sorte v sadni izbor tudi njena tržna zanimivost. Ta je v veliki meri povezana z neko posebnostjo, ki jo sorta poseduje ter z njo "osvoji" kupca. Pri tem gre lahko za posebno barvo in obliko ploda, njegov izrazit in nenavaden okus ali pa za kaj drugega. Določene sorte so bile iz različnih razlogov iz sadnega izbora izločene. Vzrok je lahko v njeni tržni nezanimivosti, bodisi v njeni problematičnosti v smislu dobave sadilnega materiala ali pa je sorta mesto v sadnem izboru enostavno prepustila bolj kakovostni sorti v najširšem smislu te besede. Pri pečkatem sadju imamo novosti sadnega izbora le pri jablani in sicer so to sorte Zonga, Gaia, Gemini, Merkur, Civren, Smeralda, CIV G198 (Modi), CIV 323 (Isaaq), Karneval, Fujion ter Starcats. Izmed koščičastega sadja so novost sadnega izbora štiri nektarine (Laura, Amiga, Maria Lucia, Silver Giant), štiri češnje (Grace Star, Black Star, Merchant, Axel), štiri slive (Topfirst, Valjevka, Plumtastic, Jojo) ter pet marelic (Ninfa, Bora, Bergeron, Pisana, Tomcot). Pri jagodičju je največ novosti sadnega izbora pri jagodah. Izmed enkrat rodnih sort jagod so to sorte Joly, Honeoye, Dely, Sonata in Laetitia, iz skupine večkrat rodnih sort pa sorte Capri, Mara des bois in Charlotte. Pri malini novost predstavljata dvakrat rodni sorti Rafzaqu (Himbo Top) ter sorta Amira. Izmed sort ameriške borovnice so v sadni izbor na novo vključene sorte Aurora, Chandler, Ozarkblue ter Darrow. Pri lupinastem sadju novost sadnega izbora predstavljata slovenski sorti oreha Sava in Krka ter sorta kostanja Marigoule. Sorti Rojo brillante in Triumph predstavljata dopolnitev sortimenta pri kakiju. Novo vključene sorte sadnega izbora so zaradi lažje razpoznavnosti na seznamih sadnih vrst napisane z rdečo barvo. Prav tako so opisi sort in fotografije podani le za novosti sadnega izbora. Druge sorte so bile podrobno opisane v prejšnjih sadnih izborih, tako da lahko tam najdete opise njihovih lastnosti. V sadni izbor so samo z naštetimi sortami vključene tudi sadne vrste, ki v preizkušanje niso vključene, so pa tradicionalno del naše sadjarske kulture. Dejstvo je, da Slovenija s svojo klimatsko pestrostjo omogoča uspevanje številnim sadnim rastlinam. Tako nekaterim nekoč uveljavljenim, a danes že skoraj pozabljenim sadnim vrstam kot so skorš, nešplja in murva ali pa nekaterim novim, pogosto neupravičeno imenovanim trendovske oz. modne rastline kot so asimina, goji jagoda, majska jagoda in druge.

2 SADNI IZBOR PO SADNIH VRSTAH

JABLANA (*Malus x domestica*)

Pri sadni vrsti jablana je prišlo v primerjavi s prejšnjim sadnim izborom do nekaterih sprememb. V skupini na škrlup občutljivih (neodpornih) jablanovih sort je bila v seznam B na novo vključena poletna belgijska sorta Zonga. Več sprememb je bilo v skupini na škrlup odpornih sort. Iz seznama A te skupine sta bili iz sadnega izbora izključeni sorti Rubinola in Relinda. Kljub zelo dobrim zunanjim in organoleptičnim lastnostim plodov sorte Rubinola, je negativna lastnost te sorte predvsem njena nizka rodnost. Ta je posledica golenja vej ter specifične rodnosti, ki pri tej sorti poteka zgolj na terminalnih brstih. Pri sorti Relinda je problem predvsem v njeni slabši prepoznavnosti ter s tem tržni atraktivnosti. Dodatno v času njenega zorenja zori še kar nekaj drugih na škrlup odpornih sort, ki so tržno zanimivejše. Iz seznama B skupine na škrlup odpornih sort je bila izključena češka sorta Ametyst. Kljub njeni izredni zgodnosti in s tem pokrivanju časa ponudbe prvih jabolok, so plodovi sorte Ametyst premajhni za trženje. Dodatna negativna lastnost je slaba skladiščna sposobnost plodov, tudi primerjaje z drugimi poletnimi sortami. Na škrlup odporne jablanove sorte se poleg primernosti za ekološki način pridelave vse bolj uveljavljajo tudi v tradicionalnejšem načinu pridelave (integrirana pridelava). V seznam B skupine na škrlup odpornih jablanovih sort je bilo vključenih devet novih sort. Gre za 2 češki sorti, to sta sorti Merkur in Karneval ter za 7 italijanskih sort. Izmed teh gre za 5 sort tki. skupine Sweet resistants iz CIV-a (Centro innovazione varietale), Ferrara. To so sorte Gaia, Gemini, Smeralda, Civren ter Fujion. Prav tako italijanskega porekla sta tudi sorti s tržnima imenoma Modi in Isaaq. Slednja je predstavnik skupine "snack apples" (jabolk za prigrizek). Novost pri jablani je tudi vključitev stebričaste jablane Starcats v sadni izbor. V zadnjem času se na trgu pojavljajo tudi jabolka z rdečim mesom (rdečemesnata jabolka). Gre za relativno novost v ponudbi. Morda bo katera od tovrstnih obetajočih sort ob naslednji reviziji sadnega izbora v njem tudi dobila svoje mesto.

Skupina na škrup občutljivih (neodpornih) jablanovih sort

Seznam A

DELCORF DELBARESTIVALE® (-35)

GALA (grupa) (-20)

ELSTAR (grupa) (-15)

JONAGOLD (grupa) (-5)

ZLATI DELIŠES (grupa) (0)

BRAEBURN (grupa) (+15)

FUJI (grupa) (+22)

Seznam B

PIROS (-45)

ZONGA* (-45)

SUMMERRED (-30)

ZARI* (-30)

SANSA (-28)

CIVNI* RUBENS® (-17)

MILWA* DIWA® JUNAMI® (-5)

PINOVA* CORAIL® (-3)

NICOGREEN* GREENSTAR® (+2)

PILOT (+2)

NICOTER* KANZI® (+3)

LA FLAMBOYANTE* MAIRAC® (+4)

MUTSU (+5)

IDARED (+10)

CAUDLE* CAMEO® CAMELA® (+15)

CRIPPS PINK* PINK LADY® (+40)

Opomba: V oklepaju je podan čas zorenja (v dnevih) glede na sorto Zlati delišes, ki v osrednji Sloveniji v dolgoletnem povprečju zori med 15. in 20. septembrom.

Zonga*

Žlahnitelj in lastnik sorte Zonga je belgijsko podjetje Better3fruit. Starševski par sta sorti Alkmene in Delcorf (Delbarestivale). Sorta Zonga je izrazito poletna sorta s časom zorenja 10 dni pred starševsko sorto Delcorf (Delbarestivale) ter 45 dni pred standardno sorto Zlati delišes. Plod je srednje velikosti (160 – 170 g) ter kopasto valjaste, včasih tudi nekoliko okrogle oblike. Osnovna rumena barva ploda je približno v polovičnem deležu prekrita s svetlo rdečimi progami (prižami). Drevo sorte Zonga je bujne rasti, kar ob dejstvu da gre za triploidno sorto ni presenečenje. Plod je harmoničnega sladko kislega okusa z dobro izraženo aromo. Meso je hrustljivo in sočno. Skladiščenje je ob dejstvu, da gre za poletno sorto, relativno dobro in je podobno sorti Delcorf.

Zonga*

Skupina na škrup odpornih jablanovih sort

Seznam A

NELA (-40)
COLLINA* (-35)
SANTANA* (-15)
DALINBEL* ANTARES® (-8)
ARIWA* (-3)
OPAL* (0)
ECOLETTE (+5)
TOPAZ* (+5)
RAJKA* (+5)
FLORINA (+10)
COOP 38* GOLDRUSH® (+25)

Seznam B

GAIA* (-29)
GEMINI (-23)
MERKUR* (-15)
COOP 39* CRIMSON CRISP® (-10)
CIVREN RENE® (-10)
SMERALDA* (-10)
CIVG 198* MODI® (-8)
CIV 323* ISAAQ® (-5)
SIRIUS* (-2)
ORION* (0)
DELFLOGA* DELBARDIVINE® (+7)
KARNEVAL* (+7)
PRIMIERA* (+10)
GOLDEN ORANGE* (+10)
LUNA* (+10)
FUJION* (+22)

Opomba: V oklepaju je podan čas zorenja (v dnevih) glede na sorto Zlati delišes, ki v osrednji Sloveniji v dolgoletnem povprečju zori med 15. in 20. septembrom.

Gaia*

Sorta Gaia je italijanskega porekla (CIV) in je križanec sorte Gala z nosilcem odpornosti na škrlup. Rast drevesa je srednje bujna. Plod je okrogle ter nekoliko sploščene oblike. Živo rdeče obarvanje plod skoraj v celoti prekriva. Meso ploda je kremaste barve, hrustljivo in sočno. Je zelo sladkega okusa ter podobno znani sorti Gala. V primerjavi z njo imajo plodovi sorte Gaia bolj intenzivno aromo. Čas zorenja je v sredini avgusta, 29 dni pred sorto Zlati delišes. Skladiščna sposobnost je podobna sorti Gala, plodovi v razmerah navadne hladilnice zdržijo do januarja.

Gaia*

Gemini

Sorta Gemini (Gala x nosilec odpornosti na škrlup) je italijanskega porekla, CIV. Drevo sorte Gemini je srednje bujne in odprte rasti. Plod je kopasto okrogle oblike. Krovna barva je rubinasto rdeča in svetleča ter je razporejena praktično po celotni površini ploda. Meso ploda je kremaste barve, hrustljivo, sočno ter prevladujoče sladkega okusa. Zori v zadnji dekadi avgusta, 23 dni pred Zlatim delišesom. Glede skladiščnih lastnosti je podobna sortama Gaia in Gala. Plodovi se v razmerah navadne hladilnice dobro ohranijo do januarja.

Gemini

Merkur*

Sorta Merkur je češkega porekla (Institute of Experimental Botany, Praga). Starševski par sorte sta na škrlup odporni sorti Topaz in Rajka. Drevo je šibke do srednje bujne rasti. Plod je srednje velikosti ter ploščato okrogle oblike. Škrlatno (purpurno) rdeče obarvanje plod skoraj v celoti prekriva. Meso ploda je rumeno z odtenki oranžne, trdno, hrustljivo in sočno. Sorta Merkur je zelo dobrih organoleptičnih lastnosti, saj je zelo aromatična (okus po marelicah) ter sladkega in sadnega okusa. Čas zorenja je 15 dni pred Zlatim delišesom. Skladiščna sposobnost sorte je srednje dobra. V razmerah navadne hladilnice plodovi zdržijo do konca februarja.

Merkur*

Civren Rene®

Sorta Civren s tržnim imenom Rene je italijanskega porekla, CIV. Je križanec Renete (najverjetneje Kanadske Renete) z nosilcem odpornosti na škrlup. Prvotno se je sorta imenovala Renoir, po francoskem slikarju Pierre Auguste Renoir-ju, vendar so morali kasneje ime spremeniti. Plod sorte Civren je okrogle do delno sploščene oblike. Osnovna rumeno zelena barva je v približno 50 % prekrita z rjavostjo. Na osončeni strani postanejo plodovi rahlo živo rdeče obarvani. Drevo je srednje bujne in odprte rasti. Meso plodov je rumeno, čvrsto in sočno. V aromi spominja na Kanadsko reneto, glede okusa so plodovi v primerjavi z njo bolj sladki. Tako vsebnost sladkorjev kot kisline je pri sorti Civren visoka. Glede na literaturne podatke naj bi sorta dozorela 24 dni pred sorto Zlati delišes, pri nas se je pokazalo, da sorta Civren kljub vsemu ni tako zelo zgodna. Čas zorenja je še zmeraj zgoden in sicer približno deset dni pred Zlatim delišesom. Skladiščenje sorte Civren je dobro, v povprečnih razmerah skladiščenja plodovi zdržijo do konca aprila. Posebnost sorte naj bi bila njena samoredčljivost, vendar je to lastnost potrebno še dodatno preveriti.

Civren

Smeralda*

Sorta Smeralda je italijanskega porekla (CIV), križanec sorte Granny Smith z nosilec odpornosti na škrlup. Drevo je dokaj kompaktne rasti s kratkimi rodnimi poganjki. Plod je srednje velikosti (160 – 170 g) ter kopaste oblike. Površina ploda je ob obiranju zelena, kasneje postane rumenkasta. Meso plodov je rumeno, hrustljivo ter sočno. Po okusu nekoliko spominja na sorto Granny Smith, v primerjavi z njo je sorta bolj aromatična in bolj sladka. Zori 10 dni pred Zlatim delišesom. Sposobnost skladiščenja sorte Smeralda je zelo dobra, plodovi v razmerah navadne hladilnice zdržijo najmanj do konca aprila.

Smeralda*

CIVG 198* Modi®

Sorta z oznako CIVG 198 je italijanskega porekla (CIV) in je križanec na škrlup odporne sorte Liberty s sorto Gala. Na trgu je sorta poznana pod imenom Modi. Ime je sorta dobila po italijanskem umetniku, slikarju in kiparju Amedeu **Modiglian**-iju (1884 – 1920). Drevo sorte je srednje bujne rasti. Plodovi so srednje veliki do veliki in tehtajo tudi do 200 g. Površina plodov je ob zrelosti škrlatno rdeče obarvana, govorimo o prelitem način obarvanja plodov. Na plodu so dobro vidne bele pikičasto razporejene lenticele. Oblika ploda je elipsasto jajčasta, podolgovata oz. prisekano stožčasta. Meso plodov je rumeno, zelo hrustljivo, čvrsto in sočno ter harmoničnega sladko kislega okusa. Čas zorenja sorte CIVG 198 je 8 dni pred Zlatim delišesom. Skladiščna sposobnost sorte je zelo dobra, prav tako je izredno dobro tudi izskladiščenje (shelf life). Prepozno obrani plodovi postanejo v času skladiščenja voskasti (mastni).

CIVG 198* Modi®

CIV 323* Isaaq®

Jablanova sorta z oznako CIV 323 ima tržno ime Isaaq. Je rezultat sodelovanja med CIV-om (Centro innovazione varietale) ter klubom KIKU. Gre za sorto iz skupine tki. jabolk za prigrizek (Snack apples). Plodovi sorte Isaaq so majhne velikosti (120 g) ter prikupno rdeče obarvani. Meso plodov je čvrsto in hrustljivo, kislina v okusu je dobro izražena. Sorta je na škrup odporna. Redčenje plodov praktično ni potrebno, saj si majhnih jabolk želimo. Zori 5 dni pred Zlatim delišesom. Je odličnih skladiščnih ter izskladiščnih lastnosti.

CIV 323* Isaaq®

Karneval*

Češka sorta Karneval je križanec na škrup odporne sorte Vanda s sorto Cripps Pink (Pink Lady). Drevo je srednje bujne rasti. Plod je srednje velikosti ter okroglo kopaste oblike. Koža je gladka. Na rumeni osnovni barvi ploda so pogosto prisotne široke ter nekoliko razmazane rdeče proge. Te dajejo plodu poseben videz. Meso plodov je belo in sočno ter rahlo kiselkastega okusa z dobro izraženo aromo. Čas zorenja je 7 dni za sorto Zlati delišes. Skladiščna sposobnost plodov je srednje dobra, v razmerah navadne hladilnice zdržijo do konca februarja.

Karneval*

Fujion*

Sorta Fujion je križanec sorte Fuji z nosilcem odpornosti na škrlup. Je najkasneje zoreča sorta izmed sort tki. skupine Sweet resistant (CIV). Glede načina rasti je Fujion precej podoben sorti Fuji, rast drevesa je srednje bujna do bujna. Tudi plod je zelo podoben sorti Fuji, tako glede notranjih lastnosti, še bolj pa glede njihovega zunanjšega izgleda. Plodovi so srednje veliki do veliki (160 - 180 g) ter ob zrelosti prelito rdeče obarvani. Oblika plodov je valjasto kopasta. Meso plodov je rumeno, hrustljivo, sočno ter celo bolj sladko v primerjavi s sorto Fuji. Čas zorenja je 22 dni za sorto Zlati delišes, sočasno s sorto Fuji. Čas obiranja je bolj skoncentriran kot pri sorti Fuji, govorimo o ozkem obiralnem oknu. Skladiščna in izskladiščna sposobnost sorte sta odlični. V razmerah navadne hladilnice se plodovi zelo dobro ohranijo do meseca maja. Plod pri tem ohranja visoko trdoto.

Fujion*

Skupina jablanovih sort stebričaste rasti (balerinke)

Skupini jablan stebričaste rasti pogosto pravimo tudi balerinke. Vzrok je v blagovni znamki Ballerinas® pod katero so bile združene stebričaste jablane 1. generacije. To so bile sorte Bolero, Charlotte, Polka, Waltz, Flamenco ter Maypole. V prejšnji sadni izbor (Sadni izbor za Slovenijo 2010) so bile s štirimi zgoraj prvoimenovanimi sortami prvič uvrščene tudi stebričaste jablane. Zaradi svojega posebnega, kompaktnega načina rasti s kratkimi poganjki, drevesa teh sort za svoj razvoj ne potrebujejo veliko prostora. Tudi rezi praktično ne potrebujejo, saj je njihov letni prirast minimalen. S tega vidika so zelo primerne za sajenje v ohišnice ter manjše sadne vrtove. Zaradi njihove relativno počasne rasti priporočamo vzgojo sadik na srednje bujnih podlagah (M7, MM 106, MM 111). V sadni izbor smo k sortam Bolero (McIntosh Wijcik x Greensleeves), Charlotte (McIntosh Wijcik x Greensleeves), Polka (McIntosh Wijcik x Zlati delišes) in Waltz (McIntosh Wijcik x Zlati delišes) na novo dodali sorto Starcats. Ta je predstavnica skupine CATS jablan (columnar apple tree system). V tej skupini so poleg že omenjene sorte Starcats še Redcats, Greencats, Suncats ter Goldcats. Med novjšimi stebričastimi jablanami je tudi nekaj takšnih, ki so odporne na jablanov škrlup. Takšni sta npr. sorti Pomredrobust in Pomfital, ki pripadata skupini POM stebričastih jablan. Obe skupini stebričastih jablan (CATS, POM) sta rezultat načrtnega žlahtniteljskega dela na raziskovalni inštituciji v Geisenheimu, Nemčija (Forschungsanstalt Geisenheim, Fachgebiet Obstbau).

Seznam B

BOLERO (-10)

CHARLOTTE (-10)

STARCATS (-5)

POLKA (0)

WALTZ (+5)

Opomba: V oklepaju je podan čas zorenja (v dnevih) glede na sorto Zlati delišes, ki v osrednji Sloveniji v dolgoletnem povprečju zori med 15. in 20. septembrom.

Starcats

Sorta Starcats je predstavnik stebričastih jablan skupine CATS, (Geisenheim, Nemčija). Starševski par sorte Starcats sta stebričasta jablana Bolero ter sorta Elstar. Drevo ima precej kompaktno rast, ki je sicer tipična za stebričaste jablane. Plod je srednje velikosti ter ploščato kopaste oblike (podoben sorti Elstar). Tudi obarvanost je podobna sorti Elstar. Gre za živo rdeče obarvanje na rumeni osnovni barvi. Ta prekriva do polovice površine ploda. Meso plodov je belo, sočno ter sladko kislega okusa. Čas zorenja sorte Starcats je 5 dni pred Zlatim delišesom. Tudi skladiščna sposobnost je dokaj podobna sorti Elstar, tako da plodovi v razmerah navadne hladilnice zdržijo do meseca januarja. Glede na mnogostransko podobnost s sorto Elstar bi lahko sorto Starcats imenovali tudi "stebričasti Elstar".

Starcats

Skupina starih jablanovih sort

Seznam B

BELIČNIK (-55)
GRAFENŠTAJNC (-20)
KOKSOVA ORANŽNA RENETA (-15)
ZLATA PARMENA (-15)
PISANI KARDINAL (-10)
CARJEVIČ (-3)
BOSKOPSKI KOSMAČ (-2)
DOLENJSKA VOŠČENKA (0)
JONATAN (0)
RUMENA LEPOCVETKA (+3)
GORIŠKA SEVKA (+10)
KANADSKA RENETA (+15)
LONDONSKI PEPING (+15)
ŠAMPANJSKA RENETA (+15)
ANANASOVA RENETA (+17)
BELI ZIMSKI KALVIL (+20)
GORENJSKA VOŠČENKA (+25)
ŠTAJERSKI MOŠANCELJ (+25)
ONTARIO (+30)
BOBOVEC (+35)
KRIVOPECELJ (+35)

Opomba: V oklepaju je podan čas zorenja (v dnevih) glede na sorto Jonatan, ki v osrednji Sloveniji v dolgoletnem povprečju zori med 15. in 20. septembrom.

HRUŠKA (*Pyrus communis*)

Pri vključevanju novih sort v sadni izbor pri hruški upoštevamo pridelek, pomološke lastnosti, morebitno odpornost na bolezni in škodljivce, pomemben pa je tudi čas zorenja in možnost skladiščenja plodov. Seznam A ostaja pri hruški nespremenjen. Ker sta bili do sedaj pri hruški na seznamu B tudi sorti Hardijeva in Pastorjevka, ki se uporabljata kot posredovalki in ju sicer ne priporočamo za gojenje, smo ju izločili iz seznama B. Prav tako smo iz seznama B izločili sorto Trevuška, ki se jo ne razmnožuje in v njenem času zori tudi sorta Klapova, ki jo prekaša v pridelku in pomoloških lastnostih.

Seznam A

JUNIJSKA LEPOTICA (-50)

ZGODNJA MORETTINIJEVA (-21)

VILJAMOVKA (0)

KONFERANS (+26)

FETELOVA (+30)

HARROW SWEET* (+33)

KRASANKA (+55)

Seznam B

KLAPOVA (-17)

STARKRIMSON (-7)

RDEČA VILJAMOVKA (+5)

CONCORDE (+30)

DRUŠTVENKA (+32)

PAKHAMOVA (+34)

BOSKOVA STEKLENKA (+36)

ZIMSKA DEKANKA (+60)

Opomba: V oklepaju je podan čas zorenja (v dnevih) glede na sorto hruške Viljamovka, ki v osrednji Sloveniji v dolgoletnem povprečju zori med 20 in 25. avgustom.

AZIJSKA HRUŠKA ali NASHI (*Pyrus pyrifolia* sin. *Pyrus serotina*)

Seznam B

KOSUI (-10)

PUNG (-7)

HOSUI (+10)

KUMOI (+12)

Opomba: V oklepaju je podan čas zorenja (v dnevih) glede na sorto hruške Viljamovka, ki v osrednji Sloveniji v dolgoletnem povprečju zori med 20 in 25. avgustom.

KUTINA (*Cydonia oblonga*)

Seznam B

LESKOVAČKA

CHAMPION

VRANJSKA

BRESKEV (*Prunus persica*)

Iz seznama A pri rumeno mesnatih sortah smo na seznam B premestili sorto Royal Gem, saj smo ugotovili, da so prvi plodovi lepi, plodovi drugega obiranja pa ne več, saj se ne debelijo normalno. Seznam B pri belo mesnatih sortah ostaja nespremenjen.

Skupina rumeno mesnatih sort breskev

Seznam A

MAYCREST (-28)
SPRINGCREST (-24)
SPRING LADY (-17)
SPRINGBELLE(-15)
REDHAVEN (0)
NORMAN (+7)
MARIA MARTA (+8)
VETERAN (+20)
FAYETTE (+31)

Seznam B

ROYAL GEM (-10)
ROYAL GLORY (-5)
RICH LADY* (0)
GLOHAVEN (+11)
ROMESTAR (+17)
SUNCREST (+18)
SYMPHONIE (+20)

Skupina belo mesnatih sort breskev

Seznam B

ANITA (-25)
GRETA (+4)
BEA (+5)
MARIA BIANCA (+7)
REGINA BIANCA (+28)

Opomba: V oklepaju je podan čas zorenja (v dnevih) glede na sorto breskve Redhaven, ki na Primorskem v dolgoletnem povprečju zori med 22. in 25. julijem.

NEKTARINA (*Prunus persica* var. *nucipersica*)

Seznam A rumeno in belo mesnatih sort nektarin ostaja nespremenjen. Iz seznama B rumeno mesnatih sort nektarin smo izločili sorto Supercrimson, ker nima stalne rodnosti in se je ne razmnožuje več. Dodali smo dve novi sorti, Laura in Amiga. V sadni izbor smo na novo dodali seznam B belo mesnatih sort nektarin in na njega uvrstili zgodaj zorečo sorto Maria Lucia ter sorto Silver Giant, ki zori pozno ter je v hladilnici brez problemov zdržala 14 dni.

Skupina rumeno mesnatih sort nektarin

Seznam A

ARMKING (-20)

SPRING RED (+2)

STARK REDGOLD (+21)

Seznam B

LAURA (-20)

AMBRA* (-14)

AMIGA* (-2)

MARIA LAURA (+4)

PEGASO (+8)

MARIA AURELIA (+25)

SWEET RED (+30)

ORION (+30)

MAX (+32)

Opomba: V oklepaju je podan čas zorenja (v dnevih) glede na sorto breskve Redhaven, ki na Primorskem v dolgoletnem povprečju zori med 22. in 25. julijem.

Laura

Italijanska sorta Laura je rumeno mesnata nektarina, ki je nastala kot prosta oprašitev sorte Larry. Cveti srednje pozno. Rodnost je zelo dobra. Plod je rahlo simetričen, z rahlo vbočenim vrhom ploda in s površinskim šivom ploda, s povprečno maso 122 g. Plod je 90 – 100 % prekrit s temno rdečo krovno barvo, ki je enakomerno in prižasto porazdeljena. Meso je rumeno, z malo rdeče obarvanosti v mesu, pod kožico in ob koščici pa je brez obarvanosti. Meso je čvrsto, topno, kislo, sočno, aromatično in okusno. Plodovi so bili ocenjeni kot prav dobri. Zori od 27. junija do 12. julija (20 dni pred sorto Redhaven). Je kostenica.

Laura

Amiga*

Sorta Amiga je rumeno mesnata nektarina, ki jo je vzgojil g. Minguzzi (Italija) s prosto oprašitvijo sorte Venus. Cveti srednje pozno. Rodnost je dobra. Plod je okroglast in rahlo simetričen, z rahlo vbočenim vrhom ploda in srednje globokim šivom ploda, s povprečno maso 152 g. Plod je 90 – 100 % prekrit s temno rdečo krovno barvo, ki je enakomerno in pikasto porazdeljena. Meso je svetlo rumeno, brez rdeče obarvanosti pod kožico, v mesu in ob koščici. Meso je čvrsto, topno, sladko kislo, sočno, aromatično in okusno. Plodovi so bili ocenjeni kot prav dobri. Zori od 17. julija do 1. avgusta. Je polcepka.

Amiga*

Skupina belo mesnatih sort nektarin

Seznam A

CALDESSI 2000 (-10)

CALDESSI 2010 (+30)

Seznam B

MARIA LUCIA (-19)

SILVER GIANT (+25)

Opomba: V oklepaju je podan čas zorenja (v dnevih) glede na sorto breskve Redhaven, ki na Primorskem v dolgoletnem povprečju zori med 22. in 25. julijem.

Maria Lucia

Belo mesnata nektarina Maria Lucia je italijanska sorta, ki je nastala s križanjem sort (Maria Aurelia x California) x Snoow Queen. Cveti srednje pozno. Rodnost je dobra. Plod je rahlo simetričen, z rahlo izbočenim vrhom ploda in srednje globokim šivom ploda, s povprečno maso 116 g. Plod je 80 – 90 % prekrit s temno rdečo krovno barvo, ki je pikasto in prižasto porazdeljena. Meso je belo, z malo rdeče obarvanosti v mesu, pod kožico in ob koščici pa je brez obarvanosti. Meso je čvrsto, topno, sladko kislo, sočno, aromatično in okusno. Plodovi so bili ocenjeni kot prav dobri do odlični. Zori od 27. junija do 8. julija (19 dni pred sorto Redhaven). Je kostenica.

Maria Lucia

Silver Giant

Sorta Silver Giant je belo mesnata nektarina, ki jo je v Italiji vzgojil Ossani s križanjem sort Caldesi 2000 x Spring Red. Cveti srednje pozno. Rodnost je dobra. Plod je podolgovat in rahlo asimetričen, z rahlo vbočenim vrhom ploda in površinskim šivom ploda, s povprečno maso 165 g. Plod je 90 – 100 % prekrit s temno rdečo krovno barvo, ki je enakomerno in prižasto porazdeljena. Meso je belo, z malo rdeče obarvanosti pod kožico, v mesu in ob koščici. Meso je čvrsto, topno, sladko kislo, sočno, zelo aromatično in zelo okusno. Plodovi so bili ocenjeni kot odlični. Zori od 10. do 30. avgusta.

Silver Giant

ČEŠNJA (*Prunus avium*)

Češnjo kot sadno vrsto zadnjih nekaj let zaznamujejo velike spremembe. Uvedba šibkih, srednje bujnih in tudi novih bujnih podlag pomeni precejšnje izzive tudi glede priporočil in usmeritev sadnega izbora, torej glede priporočenih sort. Zaradi kombiniranja sort z različnimi podlagami so lastnosti dreves iste sorte lahko precej različne, tudi zaradi kasnejše interakcije z ravnimi razmerami in izvedenimi ukrepi. Pri češnji bi torej morali v bodoče govoriti predvsem o drevesu, ki je sestavljeno iz sorte in podlage in ne več le o sorti, katere mnoge lastnosti se močno spremenijo ob uporabi različnih podlag. Ne glede na to pa določene lastnosti sorte ostajajo nespremenjene, kot na primer čas cvetenja, čas zorenja, odpornost proti pokanju plodov in podobne lastnosti.

Usmeritev Sadnega izbora pri češnji so debeloplodne sorte češenj z majhno občutljivostjo za pokanje, s primerno rastjo in rodnostjo za izbrano podlago in z dobrimi rezultati preizkušanja v slovenskih pridelovalnih razmerah. Sorti s takšnimi rezultati sta Grace Star in Black Star, s katerima smo na podlagi Gisela 5 dobili odlične rezultate. Zaradi tega sta bili uvrščeni neposredno v seznam A. V seznam B sta bili na novo uvrščeni sorti Merchant in Alex. Sorta Merchant je bila preizkušena na podlagi Gisela 5. Zanimiva je, ker ni avtorsko zaščitena, pokanja plodov je malo, poleg tega pa zori nekaj dni po sorti Burlat, ko drugih sort v tem času zorenja nimamo. Sorta Alex je bila preizkušena na podlagi sejanec češnje. V sadni izbor je uvrščena kot sorta, s katero podaljšujemo sezono češenj in kot rodna sorta češnje, primerna za kombinacijo z bujno podlago (kot na primer s podlago sejanec češnje). Ker se kot podlaga za določene rastne razmere še vedno uporablja sejanec češnje ali katera od drugih bujnih podlag, iščemo in izbiramo tudi sorte s primernimi lastnostmi za te podlage.

Zaradi dobrih pridelovalnih rezultatov je bila zgodnja sorta Sweet Early premeščena iz seznama B v seznam A, sorta Primulat pa je bila iz sadnega izbora izključena, ker se med pridelovalci ni razširila.

Seznam A

PANARO 1* SWEET EARLY® (-5)

BURLAT (0)

SUMPACA* CELESTE® (+10)

GRACE STAR* (+10)

BLACK STAR* (+16)

KORDIA (+26)

REGINA (+30)

Seznam B

EARLISE EARLY LORY® (-3)

PANARO 2* EARLY STAR® (0)

MERCHANT (+6)

VIGRED (+10)

MAGAR* GARNET® (+10)

GIORGIA (+11)

NEW STAR (+13)

SUMGITA* CANADA GIANT® (+17)

VAN (+18)

SUMMIT(+19)

SUNBURST (+20)

GERMERSDORFSKA (+20)

HEDELFINŠKA (+22)

LAPINS (+24)

AXEL* ALEX® (+38-40)

Opomba: V oklepaju je podan čas zorenja (v dnevih) glede na sorto češnje Burlat, ki na Primorskem v dolgoletnem povprečju zori okrog 20. maja.

Grace Star*

Italijanska sorta Grace Star je potomec prosto oprasene sorte Burlat (1985, Bologna, Italija). Je samooplodna sorta, ki cveti zgodaj do srednje zgodaj, zori pa 10 (do 12) dni po sorti Burlat. V Sloveniji je bila preizkušena na podlagi Gisela 5, na kateri je oblikovala lepo, primerno bujno in redno rodno drevo. Sorta je v obdobju preizkušanja rodila tudi v razmerah, ko smo zaradi vremenskih razmer ostali brez pridelka večine drugih sort. Plodovi so atraktivni, veliki, izenačeni, prasekano srčaste oblike in ob zrelosti živo rdeče do temno rdeče barve. Meso je ob zrelosti rožnate barve. Okus plodov je kiselkast in aromatičen. Koščica je drobna in se lepo loči od mesa. Kožica je čvrsta, meso pa je polčvrsto do čvrsto. Pecelj je dolg in srednje debel. Sorta je za pokanje srednje občutljiva.

Grace Star*

Black Star*

Sorta Black Star je nastala s križanjem sort Lapins in Burlat leta 1985 v Italiji. Je samooplodna sorta, ki cveti srednje pozno, zori pa 16 dni po sorti Burlat. V Sloveniji je bila preizkušena na podlagi Gisela 5, na kateri je oblikovala lepo, primerno bujno in redno rodno drevo. Sorta je v obdobju preizkušanja rodila tudi takrat, ko smo zaradi vremenskih razmer ostali brez pridelka večine drugih sort. Plodovi so veliki, simetrični, čvrsti, prisekano srčaste oblike, z drobno koščico in srednje dolgimi do dolgimi peclji. Zreli so, kadar se obarvajo vsaj temno rdeče. Ob zrelosti se tudi meso obarva rdeče. Zreli plodovi so aromatični in okusni, medtem ko nezreli grenijo in so plehkega okusa. Plodovi tudi ob dežju malo pokajo.

Black Star*

Merchant

Angleška sorta Merchant je nastala s prosto oprašitvijo sorte Merton Glory. Rast drevesa na podlagi Gisela 5 je bila srednje bujna, razprostrta, rodnost pa je bila dobra. Sorta je nagnjena k preveliki rodnosti (kar lahko zmanjša velikost plodov in rast dreves), zato bi bilo vredno sorto preizkusiti še na kateri od bujnejših podlag, kjer bi verjetno lažje uravnavali rast z rodnostjo. Je samoneoplodna sorta, ki pa po literaturnih virih lahko oplodi druge sorte ali je oplojena z drugimi sortami, ki cvetijo istočasno (srednje zgodaj). Plodovi malo pokajo, zreli pa so, ko se obarvajo temno rdeče do črno. Zreli plodovi so odličnega okusa, nezreli plodovi pa so izrazito kisli.

Merchant

Axel* Alex®

Madžarska sorta Axel s tržnim imenom Alex je nastala s križanjem sort Van in John Innes 2420. Sorta je avtofertilna (samooplodna). V slovenskih razmerah je bila sorta preizkušena na podlagi sejanec češnje. Rast dreves je bila srednja, značilen je bil daljši prehod v rodnost. Sorto bi veljalo preizkusiti še na kateri drugi bujni podlagi. Nekateri literaturni viri sorto Axel priporočajo kot primerne opraševalca za sorto Regina, vendar pa je v obdobju preizkušanja sorta Axel redko cvetela istočasno (cvetela je nekoliko zgodneje kot Regina). Plodovi so čvrsti, okusni, za pokanje manj občutljivi, občutljivi pa so za gnilobo. Pecelj je kratek do srednje dolg, koščica pa je drobna. Zreli plodovi so obarvani črno ali vsaj temno rdeče.

Axel* Alex®

VIŠNJA (*Prunus cerasus*)

Seznam B

GORSEMSKA

LOTOVKA

ŠUMADINKA

KELLERIS 16

SLIVA (*Prunus domestica*)

Sliva je v Sloveniji tradicionalna sadna vrsta, katerega sadež je bil prioriteto namenjen predelavi. Največji delež v sortni sestavi je nedavnega zavzemala sorta Domača češplja, ki je bila uporabljena predvsem za žganjekuho in pripravo marmelad. Sodobni trendi pa slivo, sadno vrsto, ki z raznoliko sortno sestavo ponuja sadeže od zgodnjega poletja do pozne jeseni, umeščajo predvsem za svežo potrošnjo, predvsem kot sadež, ki se ga prioriteto poje svežega in se ga v manjši meri tudi predela. Zaradi preusmeritve v namenu porabe so se spremenili tudi kriteriji glede lastnosti plodov slive. Plodovi sliv za svežo porabo morajo biti primerno veliki, čvrsti ter primerno obarvani. Slive morajo biti okusne. Tokratna usmeritev sortimenta sliv je, da se v naboru sort, imenovanem Sadni izbor za Slovenijo 2014, za pridelavo priporoča izključno sorte, ki so proti šarki odporne ali vsaj tolerantne. Zaradi tega razloga smo iz nabora sort izključili sorto Domača češplja, ki je za šarko zelo občutljiva. Šarka je najnevarnejše virusno obolenje slive, ki je razširjeno po vsej Sloveniji. Pridelek se lahko zagotovi le ob izbiri primerne sorte. Žlahtnjenje oz. ustvarjanje novih sort slive z odpornostjo ali tolerantnostjo proti šarki poteka že nekaj desetletij, šele v zadnjem obdobju pa so v ponudbi odporne in tolerantne sorte, ki so tudi okusne, s primerno aromo in z različnimi termini zorenja. Zaradi teh razlogov so bile v sadni izbor vključene sorte Topfirst, Valjevka in Jojo, ki so se v slovenskih razmerah izkazale z dobrimi rezultati preizkušanja. Glede na to, da je bila v dosedanjem naboru priporočenih sort le sorta Domača češplja tista, ki je bila prvenstveno namenjena predelavi, za zamenjavo priporočamo proti šarki odporno sorto Plumtastic.

Seznam A

ČAČANSKA LEPOTICA
STANLEY

Seznam B

TOPFIRST
ČAČANSKA RANA
HANITA
ČAČANSKA NAJBOLJA
VALOR
VALJEVKA
PLUMTASTIC
JOJO*

Topfirst

Sorta Topfirst je samooplodna, zgodnja sorta slive nemškega porekla (Čačanska najbolja x Ruth Gerstetter). Nastala je leta 1992 v Geisenheimu. Rast je srednje bujna. Rodnost nastopi zgodaj in je srednje velika. Sorta običajno cveti hkrati s sorto Stanley, včasih tudi prej. Plodovi, ki v osrednji Sloveniji dozori sredi julija, so ovalne oblike in rahlo asimetrični. Barva kože je vijolično-modra do temno modra, barva mesa pa je zeleno rumena do svetlo rumena. Plodovi so za ta čas zorenja zelo veliki (do 60 g). Primerni so predvsem za svežo porabo. Meso je srednje čvrsto do čvrsto, okusno in se srednje dobro loči od koščice. Značilno za sorto je zelo ozko obiralno okno; na koncu procesa zorenja plodovi zelo hitro dozori in tudi hitro odpadejo. Prednost sorte je zgodnost, primeren izgled plodov in odpornost proti škarki.

Topfirst

Valjevka

Sorta je bila vzgojena na Inštitutu v Čačku (Srbija). Nastala je leta 1959 kot križanec sort Agen 707 in Stanley. Valjevka je srednje zgodaj cvetoča sorta, ki zori konec avgusta. Povprečna masa ploda je okoli 30 g. Kožica je debela, temno modre do vijolično modre barve s svetlim poprhom. Meso je zeleno rumene do zlato rumene barve, manj sočno, čvrsto, srednje aromatično in kislo sladkega okusa. Povprečni pridelek na drevo je bil v času preizkušanja do 20 kg. Plodovi sorte Valjevka so bili glede splošnega vtisa ocenjeni z oceno prav dobro. Glede na podatke iz literature je sorta tolerantna za šarko.

Valjevka

Plumtastic

Sorta Plumtastic je bila v preteklosti poznana tudi pod imenom Top 2000. Vzgojena je bila s križanjem sort Auerbacher in Stanley v Raziskovalnem centru Geisenheim (Nemčija) leta 1990. Rast je srednje bujna do bujna. Cveti istočasno s sorto Stanley in je za pozebo bolj odporna kot večina drugih sort slive. Je samooplodna sorta slive. Zori konec avgusta ali v začetku septembra. Plodovi ne odpadajo, tudi če obiranje odložimo. Plodovi so temno modre barve, barva mesa pa je zeleno rumena. Plodovi so majhni, nekoliko večji od plodov sorte Domača češplja (do 25 g). Meso se od koščice dobro loči (cepka). Plumtastic je sorta slive, predvsem primerna za predelavo (zamrzovanje, sladice, marmelade, žganjekuha). Barva marmelade iz plodov sorte Plumtastic je živo rdeče barve. Sorta je odporna proti šarki, zato jo priporočamo za zamenjavo s sorto Domača češplja.

Plumtastic

Jojo*

Nemška sorta Jojo je nastala s križanjem sort Ortenauer in Stanley leta 1981. Sorta cveti zgodaj. Povprečna masa ploda je od 40 do 60 g. Plodovi sorte Jojo se obarvajo zgodaj, že dober mesec pred zrelostjo. Kožica je debela, modro vijolične do temno modre barve s svetlim poprhom. Meso je zlato rumene do oranžno rumene barve, sočno do zelo sočno, čvrsto, srednje aromatično do zelo aromatično in kislo sladkega okusa. Rodnost je zelo dobra. Pri tej sorti se občasno pojavljajo dvojni plodovi - dvojčki. Glede na podatke literaturnih virov je sorta Jojo za šarko hipersenzibilna. To pomeni, da do okužbe dreves s šarko ne more priti.

Jojo*

MARELICA (*Prunus armeniaca*)

Trend pri sortimentu marelice je namizna raba plodov, zaradi česar ima večina sodobnih sort marelice dobro obarvane plodove atraktivnega videza. To pomeni, da osnovno barvo marelice, ki je v različnih odtenkih rumeno oranžne barve, v velikem deležu prekriva rdeča krovna barva. Potrošniki pri marelici poleg lepega izgleda cenijo tudi okus in aromo, še vedno pa se določen delež marelic predela v marmelade, zato je pomembna tudi primernost sorte za predelavo. Ne glede na trende pa je pri sortah marelice najpomembnejše, kako sorta v danih razmerah raste in rodi. Nenadno odmiranje posameznih vej in tudi celih dreves je v naših razmerah pogost pojav, zaradi česar so bili, poleg dobrih rezultatov v procesu preizkušanja tujih sort (introdukcije), pri oblikovanju nabora sort pri marelici upoštevani predvsem pozitivni pridelovalni rezultati. Sadni izbor pri marelici zaenkrat nima sodobnih namiznih sort, saj se tekom introdukcije (preizkušanja v slovenskih razmerah) niso izkazale z dobrimi rezultati. Zaradi dobrih lastnosti plodov smo sorto Orange red premaknili iz skupine B v skupino A. Plodovi so zelo okusni in lepi, sorta pa v slovenskih razmerah redno rodi. Sorta Orange red zori v vmesnem obdobju med sortama Aurora in San Castrese, s čimer smo dopolnili zorenje sort marelice v skupini A. Iz sadnega izbora smo izključili sorto Goldrich zaradi problemov v proizvodnih nasadih. Ti se kažejo kot slaba rodnost in kasneje tudi kot nerodnost. Ko drevesa še rodijo, razvijejo neokusne in deformirane plodove.

Seznam A

AURORA

SAN CASTRESE

ORANGE RED

Seznam B

NINFA

BO 90610010* BORA®

PERLA

HARCOT

HARGRAND

MADŽARSKA

BERGERON

PISANA

TOMCOT

Ninfa

Sorta Ninfa je nastala s križanjem sort Ouardi in Tyrinthos v Italiji. V proizvodnji je od leta 1993. To je samooplodna, zelo zgodnja sorta marelice. Literaturni viri navajajo majhno potrebo po izpostavljenosti nizkim temperaturam (vernalizacija). Rast dreves je bujna. Cveti zelo zgodaj, zori pa v prvi polovici junija (v zgodnjih letih lahko že konec maja). Rodnost je velika. Povprečna masa ploda dosega do 40 g, krovna barva pa v obliki pikic prekriva manj kot 1/4 ploda. Sorto priporočamo le za zgodnje lege toplejših območij v Sloveniji.

Ninfa

BO 90610010* Bora®

Italijanska sorta z oznako BO 90610010 je poznana pod imenom Bora. Je zgodnja sorta marelice, ki je nastala s križanji ((Early blush x PA 7005-2 (Rival x (Goldrich x PA 43))). Uvedena je bila leta 2003. Literaturni viri navajajo, da je sorta delno avtofertilna ali celo samoneoplodna, proti šarki naj bi bila odporna. V razmerah preizkušanja (Stara gora blizu Nove Gorice) je sorta zorela v prvi polovici junija. Rast dreves je bujna. Rodnost je srednja, povprečna masa ploda pa med 50 in 60 g. Plodovi so okroglasti, srednje veliki do veliki. Krovna rdeča barva v obliki pikic prekriva manj kot $\frac{1}{4}$ plodu. Okus je bil v povprečju ocenjen kot prav dober, plodovom manjka arome.

BO 90610010* Bora®

Bergeron

Sorta Bergeron je stara francoska sorta. Nastala je kot naključni sejanec leta 1920. Je avtofertilna sorta, ki cveti pozno, zori pa sredi julija. Rodnost je dobra, rast dreves pa srednje bujna do bujna. Plodovi so srednje veliki, okroglaste oblike. Krovna barva prekriva plod do polovice ali do $\frac{3}{4}$ enakomerno ali v obliki pikic. Je cepka. Okus plodov je odličen, odlikuje ga tudi dobra aroma marelice. Meso je oranžno, polčvrsto.

Bergeron

Pisana

Sorta Pisana izhaja iz Pize (Italija) kot potomec prosto oprašene selekcije Icapì 26/5 (Precoce di Toscana x Precoce di Toscana). V proizvodnih nasadih je od leta 1991. Rast drevesa je srednje bujna. Je samooplodna sorta, ki rodi predvsem na kratkih oblikah rodne lesa. Vstop v rodnost pri sorti Pisana nekoliko kasni, nato pa dobro rodi. Občutljiva je za okužbo z *Monilia laxa*. Cveti in zori pozno. Plodovi so lahko tudi zelo veliki, ovalne oblike, čvrsti in kakovostni. Je cepka z dobro izraženo aromo. Plodovi sorte Pisana so zelo primerni za predelavo v marmelado. Slednja je zelo okusna.

Pisana

Tomcot

Sorta Tomcot je nastala v ZDA s križanjem sorte Rival s selekcijo prosto oprašene sorte Goldrich (PA 63-265). V pridelavi je od leta 1989. Je samooplodna sorta, ki cveti srednje pozno, zori pa v drugi polovici junija. Občutljiva je za zimski mróz. Rast drevesa je srednje bujna. Rodi na vseh oblikah rodne lesa. Plodovi so okroglasti, srednje veliki do veliki. Plodovi so privlačni z osnovno oranžno barvo, ki jo lahko v manjši meri prekriva krovna rdeča barva. Plodovi so čvrsti, sočni, meso pa se dobro loči od koščice. Primerni so predvsem za svežo porabo.

Tomcot

JAGODA (*Fragaria x ananassa*)

Sadne vrste znotraj jagodičja se med seboj močno razlikujejo po tem, kako dolgo posamezne sorte posamezne sadne vrste ostanejo v sadnem izboru. Pri jagodi je menjava sort izredno hitra, saj je življenjska doba oz. obstojnost posamezne sorte v pridelavi zaradi kratke življenjske dobe rastline, zelo kratka. Pri jagodah nov sadni izbor vključuje predvsem italijanske sorte. Glavni kriterij pri izboru sort so čas zorenja, kakovost plodov in odpornost na bolezni. V novem sadnem izboru pri jagodah izstopata na novo vključeni starejši sorti Honeoye ter večkrat rodna sorta Mara des bois, ki doslej žal nista bili vključeni v pridelavo v večjem obsegu. Poleg njiju novost v sadnem izboru jagod predstavljajo še sorte Joly, Dely, Sonata, Laetitia ter večkrat rodni sorti Capri ter Charlotte.

Skupina enkrat rodnih sort jagod

Seznam A

ALBA* (-2)

CLERY* (0)

JOLY* (+3)

ASIA (+4)

AROSA* (+6)

ROXANA (+8)

Seznam B

HONEOYE (-3)

DELY* (+2)

LIA* (+2)

ELSANTA (+4)

DARSELECT* (+4)

ANTEA (+5)

SONATA* (+7)

SYMPHONY* (+8)

IDEA (+10)

GALIA (+12)

LAETITIA* (+13)

Opomba: V oklepaju je podan čas zorenja (v dnevih) glede na sorto jagode Clery.

Joly*

Sorta Joly je enkrat rodna italijanska sorta (CIV). V pridelavi je od leta 2010. Rast je delno pokončna, srednje gosta in močna. List je intenzivno zelen, delno vbočen, srednje svetleč. Veliki cvetovi so na socvetjih z dolgimi peclji, nad listi. Pridelek je velik. Zori srednje pozno, dolgo in izenačeno. Plodovi so veliki, izenačeni, okroglo stožčasti do prisekano stožčasti, približno enako dolgi kot široki, živo svetleče rdeči in trdni. Meso je enotno rdeče obarvano. Čaša je velika. Okus je zelo dober. Plod je zelo trden in odporen. Rastlina je dokaj odporna na bolezni listov in koreninskega sistema. Zaradi močnega koreninskega sistema je sorta primerna za utrujena zemljišča z omejeno količino hranil.

Joly*

Honeoye

Sorta Honeoye je enkrat rodna ameriška sorta, v pridelavi od leta 1979. Je potomka sort Vibrant in Holiday. Rast je srednje bujna, pokončna. Listi so temno zeleni, srednje veliki. Pridelek je srednje velik do velik. Cveti in zori zgodaj do srednje pozno. Plod je srednje velik do velik, stožčasto okrogel, intenzivno do temno rdeč in zelo svetleč. Povrhnjica je nežna, vendar trdna. Okus je zelo dober, z več kisline. Sorta je odporna na bolezni plodov, vendar občutljiva na uvelost jagod in na jagodno rdečo koreninsko gnilobo. Primerna je za pridelovanje na prostem in v tunelih. Razširjena je predvsem v hladnejših severnoevropskih državah.

Honeoye

Dely*

Sorta Dely je enkrat rodna italijanska sorta (CIV), v pridelavi od leta 2010. Rast je srednje bujna, izredno visoka in pokončna. Cvet je srednje velik. Cveti zgodaj in dolgo. Pridelek je srednje velik. Zori zelo zgodaj, sočasno s standardno sorto Clery. Plodovi so veliki, izenačeni, pravilno srčasto stožčasti, svetleče rdeči, trdni in aromatični. Meso je intenzivno rdeče, enotno obarvano. Čaša je srednje velika. Okus je zelo dober, slahek in skladen. Sorta Dely je zaradi izjemne kakovosti zelo primerna za sajenje v intenzivne nasade, vendar le ob dejstvu, da so pridelovalci seznanjeni s pogosto nizkimi pridelki. Tolerantna je na bolezni listov in korenin.

Dely*

Sonata*

Sorta Sonata je enkrat rodna nizozemska sorta (Fresh Forward - prej Plant Research International). Je križanka sort Elsanta in Polka. V pridelavi je od leta 2007. Je srednje bujne, odprte rasti, pokončna, s številnimi poganjki. Pridelek je velik. Začetek zorenja je srednje zgoden. Plodovi so veliki, zelo izenačeni, okroglo stožčasti, rdeči do intenzivno rdeči, svetleči, trdni, zelo lepi, aromatični, sočni, okusni. Notranjost plodu je enotno rdeče obarvana. Čaša je majhna in prilegajoča. Je alternativa sorti Elsanta. Tudi glede skladiščenja je dobra in ne potemni. Delno je občutljiva na pepelasto plesen in na jagodno oglato listno pegavost. Občutljiva je na uvelost jagod in bolezni korenin.

Sonata*

Laetitia*

Sorta Laetitia je enkrat rodna italijanska sorta (CIV), v pridelavi od leta 2013. Rast je zelo bujna, gosta, srednje visoka. Listi so veliki, intenzivno zelene barve. Socvetja so zelo močna, pod listi. Cveti in zori pozno. Pridelek je velik. Plodovi so veliki, okroglo stožčasti, enotne oblike, živo rdeči, svetleči in trdni. Okus je zelo dober. Je nova, ena redkih pozno zorečih enkrat rodnih sort. Kljub temu, da so njene lastnosti rasti in rodnosti manj preizkušene, je zaradi poznega časa zorenja vključena v nov sadni izbor.

Laetitia*

Skupina večkrat rodnih sort jagod

Seznam A

ALBION*

CAPRI*

Seznam B

MARA DES BOIS

CHARLOTTE*

Capri*

Sorta Capri je večkrat rodna italijanska sorta (CIV). Je potomka sorte Civri-30 in selekcije R6R1-26. V pridelavi je od leta 2010. Rast je srednje močna in srednje visoka. Cveti zelo zgodaj in zelo dolgo. Prvo obiranje je od 30 do 35 dni po začetku cvetenja. Pridelek je zelo velik. Plod je stožčast, pravilno oblikovan, velik, s svetleče rdečo povrhnjico. Plod je zelo trden, dolgo obstojen in aromatičen. Meso je rdeče obarvano, odličnega sladkega okusa. Čaša je srednje velika. Pridelek je zelo velik zaradi zgodnjega, stalnega in obilnega cvetenja preko celega leta. Je odporna ali tolerantna na glavne bolezni. Delno je občutljiva na pegavosti in pepelasto plesen.

Capri*

Mara des bois

Večkrat rodna sorta jagod Mara des bois je nastala s križanjem sort (Humi Gento x Ostara) x (Red Gauntlet x Korona) v kraju Soings En Sologne v Franciji. Njen žlahtnitelj je Andre Marionnet. Komercialno so sorto začeli gojiti leta 1991. Rast je pokončna in srednje bujna. Listi so številni. Rodnost je srednje velika. Cveti zgodaj. Cvetna stebila so pod listi. Cvetovi so srednje veliki in zelo številni. Plodovi so majhni do srednje veliki, stožčasto okrogli in pravilno oblikovani. So zelo izenačeni po obliki, velikosti in barvi. Povrhnjica je rdeče oranžna, svetleča. Čaša je srednje velika in prilegajoča. Semena so srednje velika, rumena, rahlo vdrta. Meso je rdeče, topno in sočno. Sredina plodu je delno votla. Okus je izredno dober in skladen. Plod je zelo aromatičen. Sorta je primerna za gojenje v vseh okoljih.

Mara des bois

Charlotte*

Sorta Charlotte je večkrat rodna francoska (CIREF) sorta jagod. V pridelavi je od leta 2001, na nivoju EU je zavarovana od leta 2004. S programom križanj so želeli doseči ali preseči lastnosti starih francoskih sort kot sta Gariguette in Mara des bois. Charlotte je križanka sorte Mara des bois in selekcije Cal. 19. Rast je srednje bujna, nizka. Bolje uspeva v manj prehranjenih tleh. Plod je na začetku obiranja velik, okroglo srčast, svetlo rdeč, srednje svetleč. Okus je zelo dober, sladek, z malo kislinami. Plod je zelo aromatičen (gozdna in muškatna aroma). V drugem delu obiranja, ob močnejših otoplitvah, postanejo plodovi drobnejši, nekoliko manj trdni in temnejši. Pridelek je velik zaradi zelo bogatega in pogostega večkratnega cvetenja. Je večji kot pri sorti Albion, vendar izrazito manjši od najbolj rodne sorte Irma. Dobro je odporna na pepelasto plesen in gnilobo rizoma jagode.

Charlotte*

MALINA (*Rubus idaeus*)

Prisotnost odbrane sorte v sadnem izboru je odvisna tudi od tehnologij. Lep primer tega je sortiment pri malini, sadni vrsti pri kateri nasadi lahko rodijo osem in več let. Sodobne tehnologije in manjši nabor sredstev za varovanje rastlin pred boleznimi in škodljivci, so v zadnjem obdobju življenjsko dobo rodni nasadov skrajšali na zelo kratko obdobje (manj kot štiri leta ali celo samo eno leto oz. nekaj mesecev). Pri malinah je glavni kriterij pri vključitvi novih sort v sadni izbor kakovost plodov. V zadnjem obdobju vanj vse bolj vključujemo predvsem dvakrat rodne sorte. Iz predhodnega izbora (leto 2010) so bile izključene posamezne sorte, ki ne ustrezajo več potrebam trga, so preobčutljive na bolezni oz. škodljivce ali na trgu ni več njihovega sadilnega materiala. Novost v sortimentu malin predstavljata sorta Rafzaqu s tržnim imenom Himbo Top ter sorta Amira.

Skupina enkrat rodni sort malin

Seznam A

GLEN AMPLE*

TULAMEEN

Seznam B

WILLAMETTE

MEEKER

Skupina dvakrat rodni sort malin

Seznam A

AUTUMN BLISS

POLKA

RAFZAQU* HIMBO TOP®

Seznam B

AMIRA

Rafzaqu* Himbo Top®

Sorta Rafzaqu s tržnim imenom Himbo Top je dvakrat rodna švicarska sorta, križanka med sortama Autumn bliss in Himbo queen. Rast grma je bujna. Poganjki so močni in visoki. Je pozna sorta, ki začne zoreti od 7 do 10 dni za sorto Autumn bliss. Zoreti začne sredi avgusta in obiranje traja do 10 tednov oz. do prvih pozeb. Pridelek je velik. Plod je velik, okroglast, svetleče rdeč, nekoliko manj trden, vendar obstojen. Okus je dober. Obiranje je enostavno. Primerna je tudi za gojenje v zaprtem prostoru. Priporoča se sajenje na lahka, humozna ter prepustna tla. Tolerantna je na boleznih korenin.

Rafzaqu* Himbo Top®

Amira

Sorta Amira je dvakrat rodna italijanska sorta (Berry Plant), križanka med sortama Polka in Tulameen. Je bujna in pokončna. Prvič zori približno en teden pred sorto Tulameen in drugič začne od 3 do 4 tedne pred poznimi sortami kot npr. Heritage. Pridelek je velik. Plod je velik, trden, rdeč, gladek. Okus je zelo dober, skladen. Njena največja prednost je v tem, da zelo dolgo zdrži v hladilnici, ne da bi izgubila sok. V kontrolirani atmosferi lahko zdrži dva do tri tedne ter ob tem le malo spremeni barvo. Odporna je na nizke zimske temperature in visoke poletne temperature, vendar ne prenaša izjemnih ekstremov v obe smeri.

Amira*

ROBIDA (*Rubus fruticosus*)

Seznam A

LOCH NESS NESSY®

CHESTER CHESTER THORNLESS®

Seznam B

THORNFREE

JUMBO

KRIŽANEC ROBIDA X MALINA (*Rubus fruticosus* x *Rubus idaeus*)

Seznam B

TAYBERRY

RDEČI RIBEZ (*Ribes rubrum*)

Seznam A

JONKHEER VAN TETS

ROVADA

Seznam B

JUNIFER

ČRNI RIBEZ (*Ribes nigrum*)

Seznam A

TENAH

TITANIA

Seznam B

TSEMA

KOSMULJA (*Ribes grossularia*)

Seznam A

INVICTA

Seznam B

MAY DUKE

WHINHAM'S INDUSTRY

KRIŽANEC ČRNI RIBEZ X KOSMULJA (*R. nigrum* x *R. grossularia*)

Seznam B

JOSTA

AMERIŠKA BOROVNICA (*Vaccinium corymbosum*)

Pri ameriški borovnici je življenjska doba posamezne sorte nekaj desetletij, kar pomembno vpliva na počasnejšo dinamiko sprememb v priporočenem sortimentu. Pri ameriških borovnicah so glavni kriteriji glede izbire novih sort v sadni izbor podobni kot pri jagodah (čas zorenja, kakovost plodov, odpornost na bolezni). V sadni izbor smo na novo vključili sorte Aurora, Chandler, Ozarkblue ter prezrto sorto Darrow.

Seznam A

DUKE

DRAPER*

BLUECROP

LIBERTY*

ELLIOTT

AURORA*

Seznam B

BLUETTA

NELSON

CHANDLER

BRIGITTA

OZARKBLUE

COVILLE

DARROW

Aurora*

Sorta Aurora je zavarovana sorta ameriškega izvora. V pridelavi je od leta 2004. Je potomka sort Brigitta in Elliott. Rast je visoka, močna, robustna. Poganjki so obrasli z močnimi stranskimi poganjki. Je najbolj pozna sorta, saj zori od 7 do 10 dni za Elliottom. V naših klimatskih razmerah začne zoreti konec julija. Primerna je za podaljševanje sezone borovnic. Zorenje je precej sočasno. Oberemo jo v 3 do 4 obiranjih. Pridelek je velik. Plod je v povprečju za četrtino večji od plodu sorte Elliott. Je rahlo sploščen, temno moder z majhno in suho pecljevo jamico. Okus je kisel, zato mora biti obrana dobro dozorela. Precej je odporna na pokanje plodov. Je zelo odporna na nizke zimske temperature.

Aurora*

Chandler

Sorta Chandler je ameriškega izvora, potomka sort Darrow in Berkeley. V pridelavi je od leta 1994. Rast je bujna, pokončna, visoka in široka. Cveti sočasno s sorto Bluecrop. Zori srednje pozno, za sorto Bluecrop. V naših razmerah začne zoreti v prvem do drugem tednu julija. Obdobje zorenja je v primerjavi z drugimi sortami zelo dolgo. Pridelek je velik. Plodovi so zelo veliki, med poznanimi sortami v povprečju največji, trdni, sploščeno okrogli, s srednje izraženim poprhom. Okus je zelo dober. Sorta je v primerjavi z drugimi sortami manj odporna na zimski mraz. Sorta se je v naših klimatskih razmerah pokazala kot zelo občutljiva tudi na spomladansko pozebo, ki se je v zadnjih letih večkrat pojavila. Zaradi velikih in okusnih plodov je zelo primerna za samoobiranje in gojenje v vrtovih.

Chandler

Ozarkblue

Ozarkblue je ameriška sorta južnega tipa. To pomeni, da za svoj razvoj v času mirovanja potrebuje manj kot 800 ur zimskih temperatur pod 7 °C. Je medvrstni križanec *V. corymbosum*, *V. darrowi* Camp in *V. ashei*. V pridelavi je od leta 1996. Rast je bujna, delno pokončna. Cvet je v glavnem bel in delno rožnat. Sorto odlikuje velika samooplodnost. Po času zorenja je pozna sorta, saj začne zoreti približno 9 dni za sorto Bluecrop. V naših razmerah začne zoreti v drugi polovici julija. Značilno je dolgo zorenje. Pridelek je velik. Plod je okroglast, velik, zelo svetel z zelo veliko poprha. Je večji od ploda sorte Bluecrop in izredno trden. Okus je zelo dober, slahek, malo kisel. Je malo občutljiva na bolezni, razen na *Botryosphaeria dothidea*. Ker pozno cveti, je odporna na spomladansko pozebo. Na vetrovnih legah na višini od 300 do 500 m n.m.v. so možne zimske pozebe, kar se je pokazalo tudi v naših klimatskih razmerah, kjer je zimski mraz kar nekaj zaporednih let poškodoval slabo dozorele poganjke.

Ozarkblue

Darrow

Sorta Darrow je ameriškega izvora (New Jersey). V pridelavi je od leta 1965. Je potomka sort (Wareham x Pioneer) x Bluecrop. Rast je bujna, odprta in pokončna. Poganjki so močni, široki in razvejani. Po času zorenja je srednje pozna do pozna. Zori približno 7 dni pred pozno sorto Elliott. Obira se 4 do 6 krat v sezoni. Poudarek je na prvem obiranju, v katerem se obere velik del pridelka. Plod je zelo velik, sploščen, svetlo moder. Okus je dober. Bolj primerna je za blago klimo. Odporna je na monilijo in nekatere viruse.

Darrow

BEZEG (*Sambucus nigra*)

Seznam B

HASCHBERG

OREH (*Juglans regia*)

Na seznamu A novega sadnega izbora pri orehu ni sprememb, saj vključuje sorte Franquette, Fernor, Fernette, Lara in Elit, ki so pri nas najbolj preizkušene in uveljavljene. V tržnih nasadih se v Sloveniji najpogosteje sadi pozna, na spomladanske pozebe odporna sorta Franquette, ki daje ob dosledni oskrbi dober pridelek in prvovrstne plodove. Francoska pozno odganjajoča križanca Fernor in Fernette sta primerna za vsa pridelovalna območja, tako v kontinentalnem kot mediteranskem klimatu. Zahtevata pa intenzivnejšo tehnologijo, vključno z načrtno prehrano, doslednim vzdrževanjem čiste površine v vrstah, skrbjo za zadostno preskrbo z vodo in rezjo, tako v mladostni kot tudi v rodni dobi. Za vinogradniške lege ali vrhove pobočij priporočamo francosko srednje pozno sorto Lara, ki se odlikuje po obilni rodnosti in debelih, atraktivnih plodovih. V vrtove še vedno pogosto sadimo prvo priznano slovensko sorto Elit, in sicer predvsem zaradi homogamnega cvetenja, zaradi česar v bližini ne potrebujemo oprasovalne sorte. S seznamom B smo izločili slovensko sorto MB-24. Razlog je v zelo poznem cvetenju ženskih cvetov, ki polno cvetijo šele konec maja ali celo v začetku junija, ko med znanimi sortami ni primerne oprasovalca. Posledično je pridelek sorte MB-24 majhen in kot taka sorta ni zanimiva za gojenje v večjem obsegu. Na novo smo v sadni izbor vključili sorti Sava in Krka, ki sta bili leta 2013 priznani kot novi slovenski sorti. Pridobljeni sta z metodo pozitivne množične selekcije iz avtohtonih populacij navadnega oreha. Originalni drevesi smo v opazovanja vključili na osnovi natečaja za zbiranje kakovostnih orehov, pod imenoma Zdole-59 in Erjavec. Genotip Zdole-59 izvira iz zasebnega nasada sejancev v Zdolah pri Krškem, genotip Erjavec pa iz domačije Erjavec v Ivančni gorici. Sorti smo poimenovali po rekah, ki tečeta na območju Krškega in Ivančne Gorice.

Seznam A

FRANQUETTE

ELIT

FERNOR

FERNETTE*

LARA

Seznam B

G – 139

PARISIENNE

HARTLEY

JUPITER

MB - 24

MEYLANNAISE

RONDE DE MONTIGNAC

RASNA

ADAMS

CHANDLER

CISCO

SAVA

KRKA

Sava

Drevo oreha sorte Sava je bujne in čokate rasti, ima razprostrt habitus in gosto obraščeno krošnjo. Sorta je malo občutljiva za orehovo črno pegavost (*Xanthomonas arboricola* pv. *juglandis*), rjavo pegavost oreha (*Gnomonia leptostyla*) in tudi za orehovo muho (*Rhagoletis completa* Cresson). Ozeleni med 25. in 28. aprilom, dva dni pred sorto Franquette. Je zelo malo občutljiva do odporna na pozne spomladanske pozebe. Cveti pozno, moška socvetja prašijo pred cvetenjem ženskih cvetov, zato potrebuje opraševalno sorto. To so: Ronde de Montignac, Meylannaise, Elit in Parisienne. Rodi na kakovostnih, primerno dolgih in debelih enoletnih poganjkih, ki izraščajo iz dveletnega nosilnega lesa. Intermediarni način razvoja plodov zagotavlja srednjo do obilno in redno rodnost. Rast in rodnost sta dobro uravnovežena in stabilna tudi v slabših rasti razmerah in brez namakanja. Plod je srednje velik do velik, težak od 10 do 12,4 g. Po obliki je podolgovato oglat in ima gladko ter svetlo luščino, ki je tesno spojena na šivu. Jedrce je svetlo in se lepo izlušči, izplen jedrca je od 40 do 47 %. Sorto priporočamo za vse nasade in vrtove, tudi za takšne s hladnejšimi (ostrejšimi) pridelovalnimi razmerami.

Sava

Krka

Drevo oreha sorte Krka raste zelo bujno in je gosto obraščeno. Habitus je rahlo pokončen do razprostrt. Sorta je zelo malo občutljiva za orehovo črno pegavost (*Xanthomonas arboricola* pv. *juglandis*) in rjavo pegavost oreha (*Gnomonia leptostyla*) ter je srednje občutljiva za orehovo muho (*Rhagoletis completa* Cresson). Drevo odžene med 17. in 22. aprilom, do devet dni pred sorto Franquette. Je zelo malo občutljivo za zimski mraz in srednje občutljivo za pozne spomladanske pozebe. Cveti zgodaj, homogamno (ženski in moški cvetovi istočasno). Oprašujejo jo tudi sorte G-139, Franquette, Parisienne in Fernette. Rodi na vitalnih enoletnih poganjkih, ki gosto izraščajo iz dveletnega in triletnega lesa. Rodni so obstranski ali lateralni brsti na enoletnih poganjkih, zaradi česar je pridelek obilen. Bujna vegetativna rast je v ravnotežju z dobrim rodnim potencialom, kar zagotavlja tudi redno rodnost dreves. Plod je majhen do srednje velik, težak od 8 do 10 g. Je prikupne okroglaste oblike. Ima rahlo brazdasto luščino, ki je čvrsto spojena na šivu. Jedrce je svetlo, se zlahka izlušči in ima preko 50 % izplen. Zaradi časovnega prekrivanja ženskih in moških cvetov lahko sorto sadimo v vrtove kot soliterno drevo brez opraševalne sorte. Kot obilno rodno sorto jo priporočamo tudi za gojenje v nasadih v toplejših pridelovalnih območjih.

Krka

LESKA (*Corylus avellana*)

V aktualni sadni izbor pri leski nismo vnesli sprememb. Seznam A tvorijo sorte Istrska dolgoplodna leska, Ennis, Merveille de Bollwiller, Tonda di Giffoni in Daria. Istrska dolgoplodna leska je tradicionalno zastopana v slovenskih nasadih in se odlikuje po dobri rodnosti. Ima pa tudi nekatere pomanjkljivosti, kot npr. neizpadanje zrelih lešnikov iz zelene ovojnice, razmeroma nizek izplen jedrca in nizka ter povešava rast, zaradi katere jo je treba saditi redkeje kot večino drugih sort. V tržnih nasadih jo počasi zamenjuje italijanska sorta Tonda di Giffoni, ki je dobro prilagojena našemu okolju in solidno ter redno rodi. Njeni plodovi so kakovostni, zaradi prikupne oblike in prižaste luščine uporabni kot namizni lešniki, zaradi okroglih jedrc pa zanimivi tudi za slaščičarstvo. Velike namizne lešnike atraktivnih oblik in prikupne barve dajejo tudi sorti Ennis in Merveille de Bollwiller. Italijanska sorta Daria pa je s srednje debelimi lešniki, ki imajo pravilno okroglo obliko, lepo svetlo luščino in zelo visok izplen jedrca uporabna kot namizna in tudi industrijska sorta. Na seznamu B imamo 16 sort, ki jih običajno posadimo skupaj s sortami iz seznama A – ali v enakovrednih deležih ali do 10 %, kolikor je potrebno za učinkovito opraševanje. V nasadih običajno kombiniramo med sabo sorte po namembnosti – ali debeloplodne za svež konzum ali drobnejše do srednje debele za slaščičarstvo.

Seznam A

ISTRSKA DOLGOPLODNA LESKA

MERVEILLE DE BOLLWILLER

ENNIS

TONDA DI GIFFONI

DARIA

Seznam B

FERTILE DE COUTARD

BUTLER

SEGORBE

TONDA GENTILE ROMANA

FERCORIL CORABEL®

NEGRET

PAUETET

GUNSLEBENSKA

RICCIA DI TALANICO

TONDA GENTILE DELLE LANGHE

HALSKA LESKA

ISTRSKA OKROGLOPLODNA LESKA

KRIŽANEC št. 119 (TORINO št. 119)

LEWIS

CLARK

OSU 228.084 TONDA PACIFICA®

KOSTANJ (*Castanea x sativa*)

V seznam A sadnega izbora so vključene sorte Marsol, Maraval, Bouche de Betizac in Precoce Migoule, ki se tudi največ sadijo. Vse so medvrstne križanke med *Castanea sativa* in *Castanea crenata* in imajo plodove tipa maroni. Najbolj razširjena je sorta Marsol, in to predvsem zaradi manjše občutljivosti za glivo kostanjevega raka (*Cryphonectria parasitica*). Ima tudi soliden pridelek in velike kakovostne plodove, prikupne rdečkaste barve. Za nekoliko toplejše lege priporočamo sorto Maraval, ki je šibkejšje rasti in ima debele, atraktivne, temnorjavo rdečkaste, rahlo prižaste plodove. Sorta Bouche de Betizac je zelo zanimiva in cenjena zaradi odpornosti na kostanjevo šiškarico. Tudi rodi zelo dobro in ima kakovostne, velike plodove rdečkasto kostanjeve barve. Ima pa zelo krhek les, na kar je potrebno biti pozoren, ko se drevo obilno obloži z ježicami. Poleg omenjenih sort se v nasade sadi še nekaj odstotkov sorte Precoce Migoule, ki je dobra opraševalka in ima tudi velike plodove. V seznam B sadnega izbora so vključene italijanska sorta Garrone Rosso, slovenska sorta Sobota, ameriški medvrstni križanec Colossal ter novost sadnega izbora sorta Marigoule. Ameriško sorto Colossal sadimo redko, predvsem zaradi drobnejših plodov in tudi zaradi pomanjkanja sadilnega materiala.

Seznam A

MARSOL

MARAVAL

BOUCHE DE BETIZAC

PRECOCE MIGOULE

Seznam B

GARRONE ROSSO

SOBOTA

COLOSSAL

MARIGOULE

Marigoule

Sorta Marigoule je francoskega porekla, križanka med vrstama *Castanea sativa* in *Castanea crenata*. Drevo je bujne rasti, ima rahlo pokončen habitus in srednje gosto obraščeno krošnjo. Je srednje občutljiva za kostanjevega raka (*Cryphonectria parasitica*) in kostanjevo šiškarico (*Dryocosmus kuriphilus*). Rodnost je zgodna in zelo dobra. V ježici sta dva do trije normalno razviti plodovi z vsemi karakteristikami maronov: težki so od 14,7 do 18 g (55 – 68 plodov/kg), po obliki široko eliptični ter imajo dolg in širok hilum. Lupina je temno mahagonijeve barve z rahlimi prižami in svetleča. Jedro je monoembrionalno.

Semenski ovoj ali episperm se šibko zajeda v jedro. Sorta kaže dobro prilagojenost na naše rastne razmere in dobro rodi. Priporočamo jo za sajenje v nasade pa tudi za individualno sajenje v vrtovih in dvoriščih.

Marigoule

MANDELJ (*Prunus dulcis*)

Seznam B

TUONO

SUPERNOVA

NONPAREIL

FERRAGNES

TEXAS

CRISTOMORTO

OLJKA (*Olea europaea*)

Za območja gojenja oljk v Sloveniji velja, da so ena izmed najsevernejših leg v svetu, kjer še uspevajo oljke, zato je pri izbiri sorte prvi pogoj njena manjša občutljivost na nizke temperature. Prav zaradi tega moramo biti zelo previdni pri uvajanju novih sort. Po drugi strani pa je za oljko značilno, da se sortiment tudi v svetu zelo malo spreminja. V deželah, kjer so bile oljke prisotne že v preteklosti, ohranjajo predvsem njihove domače sorte. Na območju Slovenije so bile v preteklosti prisotne nekatere sorte, ki jih sedaj zelo težko najdemo, v mlajših nasadih pa jih ni. Nekaterih med njimi pa sploh ne najdemo več. Pred močno pozebo v letu 1956 so bile po nekaterih virih v Sloveniji v glavnem prisotne Črnica (42 %), Istrska belica (28 %), Drobница (13 %) in Buga (9 %). Po pozebi so zaradi visoke rodnosti in oljevitosti veliko dreves precepili s sorto Istrska belica. V zadnjem obdobju, ko so se površine povečale iz 450 ha na 2000 ha, smo v nove nasade prav tako širili predvsem Istrsko belico in italijansko sorto Leccino. Tako imamo sedaj v nasadih več kot 60 % Istrske belice in več kot 20 % Leccina. Stare sorte so bile dolgo časa zapostavljene, zato smo stare zapuščene sorte (akcesije) poiskali na terenu in jih postavili v introdukcijsko-kolekcijske nasade, kjer spremljamo tudi tuje sorte. V rodnem delu nasada imamo v opazovanju 6 akcesij (nedefinirane sorte) in eno sorto, v novem delu (sajeno 2014) imamo pa 5 sort in 5 akcesij. Identifikacija sort je težavna, saj ima ena sorta lahko več imen ali pa imata dve ali več različnih sort enako ime. Pomagali bi si lahko samo z genotipizacijo, vendar zaenkrat še ni dovolj dostopnih podatkov, da bi jih lahko identificirali. V okviru novega projekta Mednarodnega sveta za oljkarstvo je predvidena genotipizacija oljk v svetu, tako da bomo v naslednjih letih lahko identificirali tudi akcesije v kolekcijah. V kolikor se bodo izkazale kot zanimive, jih bomo lahko širili v naše nasade. V sadnem izboru, ob njegovi zadnji reviziji, pri oljki ni prišlo do sprememb.

Skupina sort oljk za predelavo v olje

Seznam A

ISTRSKA BELICA

LECCINO

Seznam B

ARBEQUINA

BUGA

CIPRESSINO

CORATINA

ČRNICA

FRANTOIO

GRIGNAN

LECCIO DEL CORNO

LECCIONE

MAURINO

MORAILO

OBLICA

PENDOLINO

Skupina sort oljk za predelavo v olje in za vlaganje

Seznam B

ITRANA

PICHOLINE

Skupina sort oljk za vlaganje

Seznam B

ASCOLANA TENERA

MATA

SANTA CATERINA

ŠTORTA

KAKI (*Diospyros kaki*)

Seznam A

KAKI TIPO (PVNA)

Seznam B

AMANKAKI (PVNA)

JIRO C-24276 (PCNA)

HACHIYA (PCA)

FUJI (PCA)

TONE WASE (PVA)

ROJO BRILLANTE (PVA)

TRIUMPH (PVA)

PCNA (Pollination Constant Non Astringent) - v tej skupini so sorte, katerih plodovi niso trpki, ne glede na oploditev oziroma na prisotnost semen v plodu. Plodovi so torej užitni trdi ob obiranju.

PCA (Pollination Constant Astringent) - v tej skupini so sorte, ki imajo trpke plodove, neodvisno od oploditve oziroma od prisotnosti semen v plodu. Plodovi so užitni šele, ko se umedijo.

PVNA (Pollination Variant Non Astringent) - v tej skupini so sorte, pri katerih je užitnost plodov ob obiranju odvisna od oploditve. Če so plodovi oplojeni, z večjim številom semen, so užitni že trdi, ob obiranju. Če plodovi niso oplojeni (partenokarpni) ali z malo semeni, so trpki in so užitni šele, ko se umedijo.

PVA (Pollination Variant Astringent) - v tej skupini so sorte, ki imajo običajno trpke plodove, kljub prisotnosti semen (meso ni trpko le okrog semen), zato je za užitnost plodov potrebna umeditev.

Rojo brillante (PVA)

Sorta Rojo brillante je zadnje čase v Evropi najbolj prodajana sorta kakija. Največ jo pridelujejo v Španiji. Rojo brillante spada v skupino astringentnih sort (PVA - Pollination Variant Astringent), zato je za uživanje potrebna umeditev plodov. Za uživanje trdih plodov je potrebna tehnika odstranjevanja trpkosti, ponavadi s CO₂ tretiranjem, in kot taki se plodovi tudi večinoma ponuja evropskemu potrošniku. Drevesa sorte Rojo brillante so srednje rodna, nekoliko manj od priljubljene sorte Tipo. Plodovi so veliki, nad 220 g in v podolžnem prerezu nekoliko koničasti (okroglasto-podolgovati). So izredno lepi, brez črtastih razpok na kožici. Okus je manj izrazit, vendar sočen s topno teksturo. Sorta je primerna za uživanje omehčanih ali tudi trdih plodov. V trdem stanju so plodovi lepe rumeno oranžne barve, z zorenjem oz. mehčanjem pa postajajo bolj rdeče oranžni. Pri tretiranju s CO₂ se ohrani plod primerno trd, vendar užiten-netrpek.

Rojo brillante

Triumph (PVA)

Sorta Triumph je relativno močno razširjena sorta v svetu in v Evropi. Prodaja se pod komercialnim imenom Sharon fruit. Spada v skupino sort PVA (Pollination Variant Astringent), kar pomeni, da je plod v času tehnološke zrelosti (v trdem stanju) zelo trpek, potrebna je umeditev plodov za odstranitev trpkega okusa. Za uživanje trdih plodov pogosto uporabljajo tretiranje z ogljikovim dioksidom, ki topne tanine v plodovih spremeni v netopno obliko, kar popolnoma odstrani okus trpkosti. Drevesa sorte Triumph so bujna in razvijejo samo ženske cvetove. Sorta zori pozno in v naših ekoloških razmerah komajda dozori. Rodnost dreves se je v slovenskih razmerah pokazala za obilno. Plod je srednje debeline (160 - 220 g), deluje ploščato ter je kvadratno-rebraste oblike v prečnem prerezu. Navadno je brez semen. Barva kože je oranžna in brez črtastih razpok, zato je plod privlačnega videza. Okus plodov je zelo dober. Meso je sočno, topno in privlačnega rumeno oranžnega videza (v omehčanem ali še v trdem stanju). Za uživanje trdih plodov je možno uporabiti tehniko tretiranja s CO₂, kar omogoča, da plodove uživamo kot jabolka.

Triumph

FIGA (*Ficus carica*)

Skupina enorodnih sort fig

Seznam A

MILJSKA FIGA

Seznam B

ZELENKA

FLAZANA

PINČICA

LAŠČICA

BELA BRUŽETKA

Skupina dvorodnih sort fig

Seznam A

BELA PETROVKA

Seznam B

ZUCCHERINA

KIVI (*Actinidia deliciosa*)

Skupina sort, ki razvijejo plodove (ženske rastline)

Seznam A

HAYWARD

Seznam B

SORELI*

Skupina opraševalnih sort (moške rastline)

Seznam A

MATUA

TOMURI

Seznam B

BELÉN*

* Zavarovanje sorte kot avtorskega dela na nivoju Evropske unije pri CPVO (Community Plant Variety Office). Pri tem gre za zavarovanje pravic žlahtnitelja ali njegovega zastopnika, ki s tem pridobi izključno pravico do razmnoževanja sorte.

® Blagovna znamka oz. tržno ime sorte. Pod tem imenom je narejen marketinški pristop in razpoznavnost sorte.

Med novo vključenimi sortami sadnega izbora je kar precej takšnih, ki so zavarovane na nivoju EU. Poleg imena, pod katerim so zavarovane, so te sorte označene z zvezdico. Zvezdico poleg imena ima tudi pet sort, pri katerih proces zavarovanja trenutno še poteka in za katere se v kratkem pričakuje potrditev njihovega zavarovanja. To so štiri jablanove sorte Gaia, Smeralda, CIV 323 in Fujion ter sorta jagod Laetitia. Nasproten je primer za novo vključeno sorto slive Plumtastic, pri kateri se je zavarovanje na nivoju EU z letom 2013 zaključilo in se zvezdice pri označevanju ne uporablja več.